

Ανασυγκρότηση Της Ηλείας: Μια Επισκόπηση Της Σημερινής Κατάστασης

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας μιας εκτενούς μελέτης για την ανασυγκρότηση της Ηλείας, η διαΝΕΟσις παρουσιάζει μια πρώτη καταγραφή της τρέχουσας κατάστασης σε μια από τις φτωχότερες περιοχές της χώρας.

Αναπτυξιακό Συνέδριο "Ηλεία 2030 - Η Αρχαία Ολυμπία Στο Επίκεντρο"

Τον Απρίλιο του 2022 η διαΝΕΟσις υπέγραψε μνημόνιο συνεργασίας με τον Υφυπουργό στον Πρωθυπουργό κ. Χρήστο Τριαντόπουλο για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας μελέτης για την ανασυγκρότηση της Ηλείας με επίκεντρο την Αρχαία Ολυμπία. Η μελέτη, που υλοποιείται από το επιστημονικό δυναμικό του Εργαστηρίου Αναπτυξιακής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας υπό τον καθηγητή Γιώργο Πετράκο σε συνεργασία με τα στελέχη της διαΝΕΟσις, έχει ως στόχο να αποτυπώσει τα βασικά χαρακτηριστικά και προβλήματα της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας (στο εξής Ηλείας), να αξιολογήσει τα ισχυρά της πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες της και να προτείνει μια συνολική στρατηγική και ένα σύνολο πολιτικών για τη βιώσιμη και ισόρροπη ανάπτυξή της, αλλά ταυτόχρονα να είναι εξωστρεφής και να συμβάλει στη συμμετοχή ευρύτερων κοινωνικών ομάδων.

Η μελέτη αξιοποιεί τα διαθέσιμα δευτερογενή δεδομένα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή και τους λοιπούς δημόσιους φορείς, όπως Υπουργεία, Περιφέρεια και Οργανισμοί, αλλά αποτυπώνει, όπου είναι δυνατόν, την τοπικά διαθέσιμη γνώση η οποία προκύπτει από συμπεράσματα οργανωθέντος ad hoc αναπτυξιακού συνεδρίου στην Αρχαία Ολυμπία, αλλά και από μελέτες και από στοχευμένες συνεντεύξεις, τόσο με τοπικούς φορείς, όσο και με εκπροσώπους παραγωγών, επαγγελματιών και της κοινωνίας των πολιτών. Επίσης, η μελέτη αξιοποιεί την υφιστάμενη επιστημονική γνώση προκειμένου να διατυπώσει ένα πλαίσιο παρεμβάσεων το οποίο θα είναι συμβατό και θα αντλεί εμπειρία από τις σύγχρονες προσεγγίσεις και πολιτικές στον τομέα των αναπτυξιακών πολιτικών.

Το υλικό που ακολουθεί αποτελεί μια σύνοψη του πρώτου μέρους της μελέτης, στο οποίο αποτυπώνεται η σημερινή κατάσταση στην Ηλεία. Το σύνολο των στοιχείων, πινάκων και διαγραμμάτων που την τεκμηριώνουν θα δημοσιευθεί μαζί με την ολοκλήρωση και του δεύτερου μέρους της μελέτης, που θα αφορά τη διατύπωση στρατηγικών προτάσεων και πολιτικών, στο πρώτο μισό του 2023.

Δημογραφικές τάσεις και ανθρώπινο δυναμικό

Ο πληθυσμός της Ηλείας με βάση την απογραφή του 2021 ανέρχεται σε 149.350 κατοίκους. Ως εκ τούτου, η Ηλεία είναι η 13η σε μέγεθος Περιφερειακή Ενότητα της χώρας. Ωστόσο, η Ηλεία έχει υποστεί την τελευταία δεκαετία μια μείωση του πληθυσμού της η οποία είναι μεγαλύτερη από αυτή της χώρας. Έχει χάσει το 20% του πληθυσμού της από το 1961, όταν είχε 187.713 κατοίκους.

Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού (55%) που ζει σήμερα στην Ηλεία, κατοικεί σε αγροτικές περιοχές και το μικρότερο (45%) σε αστικές, γεγονός που τη διαφοροποιεί σημαντικά από το εθνικό πρότυπο εγκατάστασης του πληθυσμού.

Με βάση τις μετρήσεις της ΕΛΣΤΑΤ για το 2021, ένα σχετικά υψηλό μέρος του πληθυσμού έχει απασχόληση (46,5%), το οποίο είναι λίγο πάνω από τον μέσο όρο της χώρας και κοντά στον μέσο όρο της ΕΕ. Το ποσοστό ανεργίας υπολογίζεται στο 7,1%, το οποίο είναι περίπου το μισό σε σχέση με αυτό της χώρας και επίσης χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού της Ηλείας παραμένει χαμηλό, καθώς ένα μικρό μόνο ποσοστό των εργαζομένων (11,2% το 2011) έχουν υψηλό επίπεδο μόρφωσης. Το ποσοστό αυτό είναι το μισό ακριβώς του εθνικού μέσου όρου και κατατάσσει την Ηλεία στην τελευταία θέση μεταξύ των ΠΕ της χώρας. Επίσης, η Ηλεία φιλοξενεί ένα σημαντικό αριθμό μεταναστών (3,4 άτομα ανά 1.000 κατοίκους) οι οποίοι εργάζονται κυρίως στον πρωτογενή τομέα. Το μέγεθος αυτό είναι σημαντικά μεγαλύτερο σε σχέση με τον μέσο όρο της χώρας.

Πέρα από το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης του πληθυσμού, η Ηλεία αντιμετωπίζει και άλλα σημαντικά κοινωνικά προβλήματα, τα οποία αφορούν κυρίως τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού οι οποίες απειλούνται από τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων έχουν σχεδιαστεί και εφαρμόζονται σημαντικές πολιτικές σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, οι οποίες περιλαμβάνουν την κοινωνική ένταξη ευπαθών ομάδων και τη στήριξη από τις αρμόδιες υπηρεσίες και δομές. Οι δομές αυτές συχνά αντιμετωπίζουν προβλήματα εξοπλισμού, έλλειψης προσωπικού και χρηματοδότησης και έλλειψη κατάλληλων κτηριακών εγκαταστάσεων για την παροχή των κοινωνικών υπηρεσιών.

Αν και στην Ηλεία λειτουργούν, με βάση τα στοιχεία από την 6η ΔΥΠΕ, ένας μεγάλος αριθμός δομών υγείας (3 νοσοκομεία, 6 Κέντρα Υγείας, 1 Κέντρο Υγείας (πρώην ΜΥ), 1 Πολυδύναμο Περιφερειακό Ιατρείο, 1 ΤΟΜΥ και 41 Περιφερειακά Ιατρεία), η στελέχωση με ιατρικό προσωπικό και ο εξοπλισμός, ιδίως των νοσοκομείων, αναδεικνύεται από πολλές πλευρές ως βασικό ζήτημα που επηρεάζει την ασφάλεια διαβίωσης των κατοίκων της περιοχής και την ελκυστικότητά της σε μορφές τουρισμού μεγαλύτερης διάρκειας (παραθεριστική κατοικία και silver economy).

Το οικιστικό δίκτυο της Ηλείας αναπτύσσεται κυρίως στην πεδινή ζώνη γύρω από το δίπολο Πύργου – Αμαλιάδας, το οποίο, με πληθυσμούς 24.142 και 16.487 κατοίκους αντίστοιχα (το 2011), αποτελεί τον κύριο αναπτυξιακό πόλο της περιοχής. Γενικά, το οικιστικό δίκτυο επηρεάζεται από τη γεωμορφολογία (μεγάλες πεδινές εκτάσεις στο δυτικό μέρος της ΠΕ) και την παραγωγική δομή της Ηλείας, με τον πρωτογενή τομέα να εξακολουθεί να έχει ένα σημαντικό ρόλο στην παραγωγή και την απασχόληση. Το οικιστικό δίκτυο της Ηλείας βρίσκεται στην ακτίνα επιρροής σημαντικών πόλεων της Πελοποννήσου, όπως η Πάτρα (με 167.718 κατοίκους), η Καλαμάτα (με 53.041 κατοίκους), η Τρίπολη με 30.090 κατοίκους αλλά και το ευρύτερο οικιστικό πλέγμα των γειτονικών νομών της Αχαΐας, της Αρκαδίας και της Μεσσηνίας, με τους οποίους βρίσκεται σε άμεση οικονομική και δημογραφική αλληλεπίδραση.

Επίπεδο ανάπτυξης και ευημερίας

Το επίπεδο ανάπτυξης, μετρούμενο με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, το 2019 ανέρχόταν στα €11.857. Το μέγεθος αυτό αντιστοιχεί στο 67% του εθνικού μέσου όρου και στο 36% του μέσου όρου της ΕΕ, κατατάσσοντας την Ηλεία στις χαμηλότερες θέσεις (42η) ανάμεσα στις ΠΕ της χώρας.

Η παραγωγικότητα της εργασίας ανέρχεται το 2019 σε 22.100 ευρώ ανά εργαζόμενο, είναι από τις χαμηλότερες μεταξύ των ΠΕ της χώρας (47η) και ισούται με το 65% του εθνικού και το 37% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Διαχρονικά, η παραγωγικότητα της Ηλείας μειώνεται με σημαντικό ρυθμό.

Η αποτύπωση του επιπέδου ευημερίας γίνεται συχνά με τη χρήση μιας σειράς φυσικών ή οικονομικών δεικτών οι οποίοι μετρούν με συγκριτικό τρόπο διαφορετικές πλευρές της κατάστασης μιας περιοχής και επιτρέπουν τη σύνθεση μιας συνολικής εικόνας. Η Ηλεία, σε μια σειρά από δείκτες, όπως οι τραπεζικές καταθέσεις, ο αριθμός των επιβατηγών αυτοκινήτων, ο αριθμός των λεωφορείων και ο αριθμός των γιατρών (όλοι οι δείκτες είναι ανά κάτοικο) παρουσιάζει ιδιαίτερα χαμηλές τιμές σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο και βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης μεταξύ των ΠΕ της χώρας. Οι καταθέσεις των κατοίκων της Ηλείας, ο αριθμός των ΙΧ αυτοκινήτων, των λεωφορείων και των γιατρών ανά κάτοικο ισούνται με το 49%, το 24%, 58% και 41% αντίστοιχα του εθνικού μέσου όρου, ενώ η διαχρονική μεταβολή των μεγεθών είναι συνήθως αρνητική. Επίσης, εμφανίζει τη χειρότερη επίδοση στον δείκτη οδικής ασφάλειας, καθώς έχει την 1η θέση μεταξύ των ΠΕ της χώρας σε σχέση με τα θανατηφόρα ατυχήματα, με μια τιμή δείκτη που είναι υπερδιπλάσια από τον μέσο όρο της χώρας. Η Ηλεία έχει σχετικά καλύτερη επίδοση σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο σε κάποιους δείκτες, όπως τα φορτηγά αυτοκίνητα ανά κάτοικο (μέγεθος που συσχετίζεται με τις μεταφορές των αγροτικών προϊόντων), ή την αναλογία καθηγητών/μαθητών Λυκείου, ενώ βρίσκεται κοντά στον μέσο όρο σε σχέση με τον αριθμό φαρμακείων.

Παραγωγική διάρθρωση και εξειδίκευση

Η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία) στη διαμόρφωση του ΑΕΠ το 2019 στην Ηλεία είναι ιδιαίτερα υψηλή (23,5%). Μάλιστα η Ηλεία κατέχει την 1η θέση ανάμεσα στις ΠΕ της χώρας, με ένα μέγεθος το οποίο είναι υπερ-πενταπλάσιο από τον εθνικό μέσο όρο και μάλιστα αυξάνεται με σημαντικούς ρυθμούς.

Ο δευτερογενής τομέας (μεταποίηση, ενέργεια και κατασκευές) της Ηλείας είναι σχετικά περιορισμένος και συμβάλλει μόνο κατά 12,2% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ. Βρίσκεται στην 32η θέση μεταξύ των ΠΕ και κάτω από τον εθνικό μέσο όρο, ενώ έχει φθίνουσα συμμετοχή στο ΑΕΠ την τελευταία δεκαετία.

Ο τριτογενής τομέας (εμπόριο και υπηρεσίες) είναι ο μεγαλύτερος τομέας της οικονομίας και συμβάλλει με 64,3% στη διαμόρφωση του τοπικού ΑΕΠ. Παρ' όλα αυτά, το μέγεθός του είναι μικρότερο από τον εθνικό μέσο όρο και βρίσκεται στην 40η θέση της κατάταξης, ενώ διαχρονικά η συμμετοχή του στο ΑΕΠ μειώνεται.

Αντίστοιχη είναι η εικόνα σε σχέση με τη συμβολή των τριών τομέων της οικονομίας στην απασχόληση της Ηλείας. Ο πρωτογενής συμβάλλει με 28,3% στη συνολική απασχόληση, ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά συμμετοχής σε επίπεδο ΠΕ, το οποίο είναι σχεδόν τριπλάσιο σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο και εφταπλάσιο σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι η συμβολή του πρωτογενή τομέα διαχρονικά ακολουθεί φθίνουσα πορεία.

Ο δευτερογενής τομέας συμβάλλει με 14,7% στην απασχόληση της Ηλείας. Η συμβολή αυτή είναι αρκετά κάτω από τον εθνικό μέσο όρο (76%) και περίπου στο μισό του μέσου όρου της ΕΕ (45%). Διαχρονικά ο δευτερογενής τομέας κινείται στα ίδια περίπου επίπεδα συμμετοχής.

Τέλος, ο τριτογενής τομέας δημιουργεί τον κύριο όγκο των θέσεων εργασίας στην περιοχή (56,9%), αλλά η συμβολή του, παρότι διαχρονικά είναι αύξουσα, είναι μικρότερη από αυτή του εθνικού (81%) και ευρωπαϊκού μέσου όρου (89%).

Οι πιο σημαντικοί γενικοί κλάδοι για την τοπική οικονομία της Ηλείας από άποψη μεγέθους κύκλου εργασιών είναι το χονδρικό και λιανικό εμπόριο (με μεγάλη διαφορά από τους υπόλοιπους), και ακολουθούν η γεωργία, η μεταποίηση, ο τουρισμός, οι μεταφορές και τα logistics, και τα ελεύθερα επαγγέλματα.

Το μέγεθος των επιχειρήσεων έχει ιδιαίτερη σημασία για την αποτελεσματική λειτουργία, το κόστος παραγωγής, αλλά και την ανταγωνιστικότητα των κλάδων και κυρίως των εξωστρεφών. Αν υπολογίσει κανείς το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων λαμβάνοντας υπόψη και τη γεωργία, τότε αυτό είναι εξαιρετικά μικρό και δεν ξεπερνά τους 1,5 εργαζόμενους ανά επιχείρηση. Αλλά και αν ακόμη αφαιρεθεί η γεωργία από τον υπολογισμό, το μέσο μέγεθος του μη-γεωργικού τομέα της οικονομίας δεν ξεπερνά τους 2,6 εργαζόμενους ανά επιχείρηση. Το μέσο μέγεθος της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ηλεία είναι αρκετά μικρότερο από τον μέσο όρο της χώρας, αλλά κυρίως των πλέον ανεπτυγμένων περιφερειών (4-6 εργαζόμενοι ανά επιχείρηση), το οποίο είναι ούτως ή άλλως μικρό με βάση τα διεθνή δεδομένα.

Η Ηλεία εξάγει το 7,3% του παραγόμενου ΑΕΠ της, μέγεθος που την κατατάσσει περίπου στη μέση της κλίμακας των ΠΕ της χώρας. Παρότι οι τοπικές εξαγωγές έχουν ακολουθήσει μια σημαντική αυξητική τάση την τελευταία δεκαετία, το μέγεθος αυτό αντιστοιχεί στο 43% του εθνικού μέσου όρου. Η Ηλεία, επιπλέον, διαθέτει μια ιδιαίτερα υψηλή εξαγωγική εξειδίκευση στη γεωργική παραγωγή, αλλά ελάχιστη εξαγωγική παρουσία και καμία εξειδίκευση στους άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας, ούτε σε αυτούς οι οποίοι είναι εντάσεως εργασίας ή χαμηλής τεχνολογίας.

Εξάλλου, παρότι ο εξαγωγικός προσανατολισμός του πρωτογενούς τομέα είναι σημαντικός, η έλλειψη σημαντικής επεξεργασίας των προϊόντων που θα συνέβαλε στη σύνδεση με τον κλάδο των τροφίμων, περιορίζει την προστιθέμενη αξία την οποία θα μπορούσε να δημιουργήσει ο πρωτογενής τομέας για την τοπική οικονομία και συνεπώς περιορίζει την κατά τα άλλα σημαντική επίδρασή του στο τοπικό εισόδημα.

Γεωργία και κτηνοτροφία

Η Ηλεία διαθέτει σημαντικές και εύφορες πεδινές εκτάσεις οι οποίες ευνοούν τη γεωργική παραγωγή. Οι σημαντικότερες καλλιέργειες στην Ηλεία με βάση την έκταση την οποία καταλαμβάνουν είναι οι ελαιώνες (37,6%), τα κτηνοτροφικά φυτά για ζωοτροφές (16,8%), οι βοσκότοποι (9,4%), τα λοιπά σιτηρά (8,5%), ο αραβόσιτος (4%), τα εσπεριδοειδή (2,6%), τα κηπευτικά υπό κάλυψη (2,5%), τα κηπευτικά (2,5%), οι αμπελώνες για παραγωγή σταφίδας (2%), η πατάτα (1,5%), οι αμπελώνες για παραγωγή οίνου (1,1%) και η βιομηχανική ντομάτα (0,9%).

Σε όλες τις παραπάνω καλλιέργειες (με εξαίρεση τους βοσκότοπους) η Ηλεία διαθέτει εξειδίκευση σε σχέση με τη χώρα, ενώ σε ορισμένες από αυτές, όπως τα κηπευτικά υπό κάλυψη και η βιομηχανική ντομάτα διαθέτει ιδιαίτερα υψηλή εξειδίκευση. Οι κλάδοι αυτοί διαμορφώνουν σε σημαντικό βαθμό και το εξαγωγικό πρότυπο της περιοχής.

Η Ηλεία διαθέτει επίσης σημαντική ζωική παραγωγή, η οποία περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό αιγοπροβάτων (361 χιλιάδες ζώα), βοοειδών (7 χιλιάδες ζώα) και κυψελών (περίπου 25 χιλιάδες).

Τουρισμός και πολιτισμός

Η Ηλεία διαθέτει μοναδικούς πολιτιστικούς, αρχαιολογικούς και φυσικούς πόρους και δικαίως θεωρείται λίκνο πολιτισμού και αθλητισμού. Τα κυριότερα σημεία ενδιαφέροντος της Ηλείας είναι το αρχαιολογικό τρίπολο που συνθέτουν οι χώροι: α) Αρχαίας Ολυμπίας, ο οποίος αποτελεί μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς και στον οποίο βρίσκεται το ιερό του Ολυμπίου Διός, β) του Ναού του Επικούρειου Απόλλωνα (420 π.χ.) του Ικτίνου και γ) της αγοράς και του θεάτρου της αρχαίας πόλης-κράτους Ήλιδας, στην οποία γεννήθηκε η ιδέα των Ολυμπιακών Αγώνων. Επιπρόσθετα στην περιοχή βρίσκεται το κάστρο Χλεμούτσι, ένα φράγκικο κάστρο του 1220.

Η ανάδειξη των αρχαιοτήτων και του πολιτιστικού πλούτου γίνεται μέσω της λειτουργίας μεγάλου αριθμού μουσείων, κυριότερα των οποίων είναι αυτό της Αρχαίας Ολυμπίας, το Μουσείο Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας, το Αρχαιολογικό Μουσείο Ήλιδας και το Μουσείο Φραγκοκρατίας Κάστρου Χλεμούτσι.

Η Ηλεία διαθέτει μια σειρά από τοπία ιδιαίτερου κάλλους, πολλά από τα οποία είναι χαρακτηρισμένα ως περιοχές Natura 2000. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι η λιμνοθάλασσα Κοτυχίου με το δάσος Στροφυλιάς και η λίμνη Καϊάφα. Εδώ υπάρχουν ακόμα δυο σημαντικά κέντρα ιαματικών πηγών, στη λίμνη Καϊάφα και στην Κυλλήνη, ενώ εξαιρετικής σημασίας τοπίο αποτελεί και τεχνητή λίμνη Πηνειού.

Η περιοχή διαθέτει ένα πλήθος από σημαντικά θρησκευτικά μνημεία όπως η Μονή Βλαχερνών, η Μονή Ισόβας, το Μοναστήρι Παναγίας Σκαφιδιάς, οι ιερές μονές Φραγκαβίλλας, Φραγκοπηδήματος, Παναγίας Κρεμαστής, Χρυσοπηγής Δίβρης -τοπία μοναδικά για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού. Υπάρχουν επίσης 20 παραλίες οργανωμένες και μη, εκ των οποίων επτά διαθέτουν γαλάζια σημαία, με τις πιο δημοφιλείς να είναι η Κουρούτα, η Σκαφιδιά, η Χρυσή Ακτή στο Κάστρο, οι Θίνες του Βαρθολομιού και η ακτή της Κυλλήνης.

Πρέπει εδώ να επισημανθεί το πολύ σοβαρό πρόβλημα ελλείμματος σε αθλητικές και πολιτιστικές εγκαταστάσεις, ιδιαίτερα στην Αρχαία Ολυμπία, που είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη διεθνή προβολή της.

Για την εξυπηρέτηση του τουρισμού, στην περιοχή δραστηριοποιούνται 87 ξενοδοχειακές μονάδες και 97 επιχειρήσεις ενοικιαζόμενων δωματίων. Η Ηλεία είναι η μόνη ΠΕ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας η οποία διαθέτει τέσσερα ξενοδοχεία 5*, των οποίων η δυναμικότητα ξεπερνούσε τις 3 χιλ. κλίνες κατά το 2019 (INSETE, 2022).

Η Ηλεία, με βάση τα παραπάνω στοιχεία, διαθέτει μοναδικούς πολιτιστικούς και αρχαιολογικούς πόρους, εκτεταμένο θαλάσσιο μέτωπο και σημαντικούς ορεινούς παραδοσιακούς οικισμούς που δημιουργούν συνολικά ένα ιδιαίτερα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη του τουρισμού. Παρ' όλα αυτά, ο τουρισμός επιμένοντας στο κλασικό μοντέλο

"ήλιος και θάλασσα" δεν φαίνεται να έχει αξιοποιήσει πλήρως αυτές τις δυνατότητες, καθώς παραμένει ένας κλάδος με μικρή εποχικότητα και παραγωγικότητα, μικρά μεγέθη και μέτρια συμμετοχή στην απασχόληση και το εισόδημα.

Ενώ η επισκεψιμότητα των αρχαιολογικών χώρων και των μουσείων της Ηλείας είναι στις πρώτες 7-8 θέσεις μεταξύ των ΠΕ της χώρας και πολύ πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, οι αφίξεις και διανυκτερεύσεις τουριστών ανά κάτοικο, καθώς και η διαθεσιμότητα και πληρότητα ξενοδοχειακών μονάδων, βρίσκονται στις μεσαίες θέσεις της κατάταξης των ΠΕ της χώρας και πολύ κάτω από τον εθνικό μέσο όρο.

Περιβάλλον και χωροταξία

Οι περιοχές Natura στην Ηλεία καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος του παραλιακού μετώπου και του θαλάσσιου χώρου της, γεγονός που ασκεί σημαντικές πιέσεις ως προς το είδος και την ένταση της τουριστικής (και όχι μόνο) δραστηριότητας που μπορεί να αναπτυχθεί κυρίως στο θαλάσσιο μέτωπο. Οι σημαντικότερες από αυτές είναι η λιμνοθάλασσα Κοτυχίου με το δάσος Στροφιλιάς και η λίμνη Καϊάφα.

Το Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο της Δυτικής Ελλάδας θέτει μια σειρά θεσμικών ρυθμίσεων για τη διατήρηση, προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου, τη διατήρηση και ανάδειξη της ποικιλομορφίας της υπαίθρου, καθώς και τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων. Τις κυριότερες απειλές κατά του περιβάλλοντος και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς θεωρείται ότι αποτελούν η κατανάλωση του χώρου από την άναρχη οικιστική ανάπτυξη, το έλλειμμα χωροταξικού σχεδιασμού (τουριστικό, βιομηχανικό, αστικό κλπ.) και οι απαρχαιωμένες δομές άρδευσης, αστικών αποβλήτων και βιολογικού καθαρισμού. Κατά συνέπεια, απαιτούνται σαφείς κατευθύνσεις για την προώθηση της αρχής της "συμπαγούς πόλης", τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης και τη συγκέντρωση των παραγωγικών μονάδων σε οργανωμένους υποδοχείς καθώς και την προστασία των ακτών και των περιοχών Natura.

Υποδομές

Οδικές υποδομές

Η Ηλεία είναι μία από τις τελευταίες ΠΕ της χώρας από τις οποίες δεν διέρχεται σύγχρονος αυτοκινητόδρομος ή δεν έχει άμεση πρόσβαση σε αυτόν. Με μηδέν χιλιόμετρα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο έκτασης βρίσκεται στο κάτω μέρος της κατάταξης μαζί με ορισμένους ακόμη ηπειρωτικούς νομούς και το μεγαλύτερο μέρος της νησιωτικής χώρας. Σε επίπεδο πρωτεύοντος οδικού δικτύου, η Ηλεία βρίσκεται σχετικά κοντά (91%) στον μέσο όρο της χώρας, ενώ σε επίπεδο δευτερεύοντος και τριτεύοντος δικτύου ξεπερνά αρκετά τον μέσο όρο της χώρας. Το συνολικό οδικό δίκτυο της Ηλείας ανέρχεται σε 19,5 χλμ. ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο έκτασης και βρίσκεται στο πάνω μέρος της κατάταξης των ΠΕ ως προς την έκτασή του, αλλά τα ποιοτικά του στοιχεία δεν καλύπτουν τις σύγχρονες προδιαγραφές ασφαλούς και άνετης μετακίνησης.

Την ΠΕ Ηλείας προβλέπεται να διασχίζει από Βορρά προς Νότο ο οδικός άξονας Α5 των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών (ΔΕΔ – Μ) (Ιόνια οδός), ο οποίος ξεκινάει από την Κακαβιά και μέσω Ιωάννινων, Αμφιλοχίας, Μεσολογγίου, Πάτρας και Πύργου καταλήγει στην Τσακώνα και συνδέεται με τον οδικό άξονα Αθήνας – Τρίπολης – Καλαμάτας.

Γεωργικές Υποδομές

Ηπεδινή Ηλεία αρδεύεται απο τεχνητή λίμνη, το φράγμα του Πηνειού, η κατασκευή του οποίου ολοκληρώθηκε το 1968 σε έκταση 20.000 τ.χλμ. και είναι η μεγαλύτερη λίμνη της Πελοποννήσου. Τόσο το φράγμα όσο και το αρδευτικό δίκτυο που διοχετεύει το νερό στις πεδινές εγκαταστάσεις, 60 χρόνια μετά από τη δημιουργία τους παρακμάζουν. Αποτελεί αδήριτη ανάγκη ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων τους ώστε να αξιοποιηθούν όλες οι παραγωγικές δυνατότητες της περιοχής. Ειδικά για τον εκσυγχρονισμό των ΤΟΕΒ της Ηλείας αλλά και της υπόλοιπης χώρας, έχει ήδη συνταχθεί μελέτη της διαΝΕΟσις που περιγράφει τη διοικητική και τεχνολογική αναβάθμισή τους.

Σιδηροδρομικές υποδομές

Σύμφωνα με την ΕΡΓΟΣΕ (2022), προγραμματίζεται η λειτουργία της γραμμής Πάτρας – Πύργου – Καλαμάτας με τη μετατροπή από μετρικού σε κανονικού εύρους και την αναβάθμιση της υφισταμένης μονής σιδηροδρομικής γραμμής αντίστοιχα στα τμήματα Πάτρα – Πύργος, συνολικού μήκους 131,8 χλμ. και Αλφειός – Κυπαρισσία – Καλαμάτα, μήκους 119 χλμ. Η ταχύτητα σχεδιασμού είναι έως 160 km/h με προδιαγραφές ηλεκτροκίνησης και σύγχρονης σηματοδότησης.

Λιμενικές υποδομές

ΗΠΕ Ηλείας διαθέτει δύο λιμάνια, το Κατάκολο και την Κυλλήνη. Τα δύο λιμάνια παρουσιάζουν διαφορές αναφορικά με τον τύπο της κίνησης που εξυπηρετούν. Το λιμάνι του Κατάκολου δραστηριοποιείται κυρίως στην κρουαζιέρα, εξυπηρετώντας κυρίως δρομολόγια με αφητηρία σημαντικά ιταλικά λιμάνια της Αδριατικής και της Τυρρηνικής θάλασσας. Αποτελεί τον πιο δημοφιλή προορισμό κρουαζιέρας της δυτικής ηπειρωτικής χώρας και την τελευταία δεκαετία συγκαταλέγεται μεταξύ των πέντε δημοφιλέστερων προορισμών κρουαζιέρας της χώρας. Η ετήσια διακίνηση κατά την περίοδο 2015-2019 ξεπερνούσε τις 400 χιλ. επιβάτες και οι προσεγγίσεις πλοίων τις 200.

Από την άλλη, το λιμάνι της Κυλλήνης αναπτύσσει κυρίως ακτοπλοϊκή δραστηριότητα και δευτερευόντως εμπορική κίνηση τοπικής εμβέλειας. Η Κυλλήνη συνδέεται ακτοπλοϊκά με τα νησιά της Ζακύνθου και της Κεφαλονιάς. Αποτελεί τη μεγαλύτερη ακτοπλοϊκή πύλη του Ιονίου καθώς από το λιμάνι διακινούνταν περίπου 1,5 εκατ. επιβάτες ετησίως μέχρι και το 2020.

Για το λιμάνι της Κυλλήνης έχει πρόσφατα εγκριθεί άδεια ίδρυσης υδατοδρομίου, το οποίο θα επιτρέπει την ταχύτερη σύνδεση με τα νησιά του Ιονίου.

Αεροπορικές υποδομές

Η Ηλεία δεν διαθέτει αεροδρόμιο το οποίο να ανήκει στο πανευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών, έχει όμως σχετικά εύκολη πρόσβαση σε τέσσερα αεροδρόμια (Επιτάλιο, Ανδραβίδα, Άραξος, Καλαμάτα) εκ των οποίων τα τρία τελευταία είναι σε λειτουργία και τα δύο διεθνή (Άραξος και Καλαμάτα), με σημαντική κίνηση και αφίξεις επιβατών και σε απόσταση έως 100 χλμ. από την Ολυμπία.

Υποδομές υγείας

ΗΗλεία διαθέτει το Γενικό Νοσοκομείο Πύργου (Ανδρέας Παπανδρέου), το Γενικό Νοσοκομείο Αμαλιάδας και το Γενικό Νοσοκομείο/Κέντρο Υγείας Κρεστένων τα οποία παρέχουν δευτεροβάθμια περίθαλψη. Το Γενικό Νοσοκομείο Πύργου έχει 4 Κέντρα Υγείας και 27 Περιφερειακά Ιατρεία, το Γενικό Νοσοκομείο Αμαλιάδας έχει 4 Κέντρα Υγείας και 8 Περιφερειακά Ιατρεία και το Γενικό Νοσοκομείο Κρεστένων έχει 6 Περιφερειακά Ιατρεία.

Οι αποστάσεις μεταξύ των τριών νοσοκομείων δεν ξεπερνούν τα 41 χλμ., με τη μεγαλύτερη απόσταση να είναι μεταξύ των νοσοκομείων Πύργου με Κρεστένων (Μπάρκας, 2014). Ο αριθμός των γιατρών ανά κάτοικο βρίσκεται στην 49η θέση των ΠΕ της χώρας για το 2020, ύστερα από μια σημαντική πτώση για την περίοδο 2011-2020, σηματοδοτώντας τη σοβαρή συρρίκνωση του προσωπικού και την υποστελέχωση των δομών υγείας.

Υποδομές εκπαίδευσης

ΗΗλεία δεν διαθέτει κανένα Ίδρυμα ή Τμήμα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στο παρελθόν υπήρχαν το τμήμα Μουσειολογίας (πρώην τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων του πρώην ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας) στον Πύργο και το τμήμα Γεωπονίας στην Αμαλιάδα, ωστόσο καταργήθηκαν το 2021. Όσον αφορά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η αναλογία των διδασκόντων Λυκείου ανά μαθητή φαίνεται να είναι υψηλή (κατέχοντας τη 10η θέση στη χώρα), παρουσιάζοντας μια μικρή πτώση κατά την περίοδο 2011-2019. Αντιθέτως, ο αριθμός των μαθητών Λυκείου ανά διδακτική μονάδα είναι χαμηλός, καταλαμβάνοντας τις τελευταίες θέσεις στη χώρα (39η θέση). Αν και αυτό επιτρέπει τη διδασκαλία σε μικρότερες σε αριθμό μαθητών τάξεις, σε κάποιο βαθμό ίσως οφείλεται και στη μείωση του μαθητικού πληθυσμού της περιοχής.

Παρόμοια εικόνα παρουσιάζεται και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση καθώς η αναλογία μαθητών Δημοτικού ανά σχολική μονάδα είναι από τις πιο χαμηλές στη χώρα (39η θέση) καταγράφοντας μια μέτρια αύξηση (κατά 0,5% ετησίως) κατά την περίοδο 2011-2019. Ο αριθμός διδασκόντων Δημοτικού ανά μαθητή επίσης κατέχει μια μέτρια προς χαμηλή θέση ανάμεσα στην κατάταξη μεταξύ των ΠΕ της χώρας (37η θέση). Και σε αυτή την περίπτωση ο μικρός αριθμός μαθητών Δημοτικού ανά τάξη σε κάποιο βαθμό ίσως οφείλεται και στη μείωση των γεννήσεων.

Αστικές, ενεργειακές, τηλεπικοινωνιακές και περιβαλλοντικές υποδομές

Πρόσφατα ανακοινώθηκε η έναρξη κατασκευής του έργου σύνδεσης της Δυτικής Ελλάδας και του Πύργου με το δίκτυο φυσικού αερίου με χρηματοδότηση ύψους €22,5 εκατ. από το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας.

Η Ηλεία καλύπτεται από ευρυζωνικά δίκτυα, αλλά η κάλυψη αυτή αφορά τις πεδινές και πυκνοκατοικημένες περιοχές οι οποίες καλύπτονται από δίκτυα με συμβατικές ταχύτητες. Αντίθετα, οι ορεινές και ηπειρωτικές περιοχές δεν διαθέτουν επαρκή κάλυψη.

Σύμφωνα με τη ΡΑΕ (2022) και την Energy Register (2022), στην Ηλεία εξετάζεται η εγκατάσταση τριών αιολικών εγκαταστάσεων στη Δημοτική Ενότητα Λασιώνος της Αρχαίας Ολυμπίας και σε έκταση 117 χιλιάδων στρεμμάτων.

Σύμφωνα με το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας, υπάρχουν μια σειρά από εκκρεμότητες σε σχέση με τις αστικές υποδομές της ΠΕ Ηλείας, οι οποίες αφορούν κυρίως στη βελτίωση ή αναβάθμιση

του δικτύου αποχέτευσης και την εφαρμογή και υλοποίηση του Εθνικού Επιχειρησιακού Σχεδίου Διαχείρισης Λυμάτων σε οικισμούς α', β' και γ' προτεραιότητας, οι οποίοι δεν βρίσκονται σε πλήρη συμμόρφωση με την οδηγία 91/271/ΕΟΚ. Σε αυτούς περιλαμβάνονται για διάφορους λόγους τα Κρέστενα, τα Λεχαινά, η Γαστούνη – Βαρθολομιό και η Ν. Μανωλάδα.

Σε σχέση με τη διαχείριση στερεών αποβλήτων, βρίσκεται σε στάδιο κατασκευής ένας ΧΥΤΥ στην Ηλεία, ενώ δεν έχει κατασκευαστεί ο προβλεπόμενος Σταθμός Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ), αλλά ένας ΣΜΑΥ στον Δήμο Πηνειού. Ωστόσο, έχει υπογραφεί η σύμβαση και βρίσκεται σε εξέλιξη η κατασκευή και λειτουργία μονάδας επεξεργασίας Αστικών Στερεών Απορριμμάτων.

Υλοποίηση προγραμμάτων ανάπτυξης

Στην ΠΕ της Ηλείας υλοποιούνται δράσεις και έργα από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-20, το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ) (πρώην ΠΔΕ), το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2014-20 και τους εκάστοτε Αναπτυξιακούς Νόμους που βρίσκονται σε ισχύ.

Στην Ηλεία έχουν κατανεμηθεί συνολικοί πόροι δημόσιας δαπάνης ύψους €435 εκατ., οι οποίοι κατανέμονται στους Θεματικούς Στόχους της Προγραμματικής Περιόδου. Το μεγαλύτερο μέρος των πόρων κατανέμεται σε υποδομές μεταφορών (€240 εκατ.) και την προστασία του περιβάλλοντος (€111 εκατ.), ενώ σημαντικοί είναι οι πόροι που κατανέμονται για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας (€39 εκατ.). Από το συνολικό ποσό της δημόσιας δαπάνης, τα €345 εκατ. έχουν συμβασιοποιηθεί και τα €106 εκατ. έχουν υλοποιηθεί και πληρωθεί. Με δεδομένο ότι το ΕΣΠΑ 2014-20 ολοκληρώνεται το πρώτο εξάμηνο του 2023, η συνολική απορρόφηση των πόρων είναι χαμηλή (24% της ΔΔ και 30% των συμβασιοποιημένων έργων), τόσο σε σχέση με την Περιφέρεια ΔΕ, όσο και σε σχέση με τη χώρα.

Στη νέα Προγραμματική Περίοδο 2021-27, η Ηλεία θα έχει τη δυνατότητα να αντλήσει πόρους για τη χρηματοδότηση έργων και δράσεων από το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας 2021-27, τα Τομεακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ, το Ταμείο Ανάκαμψης, το Πράσινο Ταμείο, το Πρόγραμμα "Αντώνης Τρίτσης", το ΕΠΑ 2021-25 και το ΠΑΑ 2021-27. Το πιο σημαντικό και ταυτόχρονα προσιτό σε τοπικό επίπεδο χρηματοδοτικό πλαίσιο είναι το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας, το οποίο έχει ως όραμα "τον μετασχηματισμό της ΔΕ σε μια δίκαιη, έξυπνη και αποτελεσματική ευρωπαϊκή Περιφέρεια".

Ο Δήμος Αρχαίας Ολυμπίας

Ο Δήμος της Αρχαίας Ολυμπίας αποτελεί μια πολύ ιδιαίτερη περίπτωση, καθώς φιλοξενεί παγκοσμίου φήμης αρχαιολογικά μνημεία, και είναι το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων και των παγκοσμίου εμβέλειας σύμβολων ειρηνικής συνύπαρξης που συνδέονται με τον πυρήνα του πολιτισμού και της ταυτότητας της χώρας. Το βάρος της κληρονομιάς του και η παγκόσμια εμβέλεια του μηνύματος το οποίο εκπέμπεται από αυτήν, τα οποία αποτελούν στοιχείο της εθνικής μας ταυτότητας, μετατρέπουν τις ανάγκες και προτεραιότητες της περιοχής σε εθνικές προτεραιότητες.

Μια ανάλυση SWOT για την Ηλεία και την Αρχαία Ολυμπία

Η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης δείχνει ότι η Ηλεία χαρακτηρίζεται από ένα χαμηλό επίπεδο ευημερίας και ανάπτυξης σε σχέση με τον μέσο όρο της χώρας και το ίδιο ισχύει επίσης, αλλά σε πιο έντονο βαθμό, για τον Δήμο Αρχαίας Ολυμπίας.

Συγκριτικά πλεονεκτήματα

Ηλεία

Η Ηλεία διαθέτει ένα μεγάλο εύρος από ισχυρά σημεία και συγκριτικά πλεονεκτήματα. Αυτά συσχετίζονται κυρίως με: (α) την ευνοϊκή γεωμορφολογία και τις εύφορες πεδινές εκτάσεις τις οποίες διαθέτει στο δυτικό τμήμα της, χαρακτηριστικό το οποίο ευνοεί την ανάπτυξη της γεωργίας, (β) το μεγάλο θαλάσσιο μέτωπο το οποίο ευνοεί την ανάπτυξη του τουρισμού, (γ) το σημαντικό πολιτιστικό και αρχαιολογικό απόθεμα, το οποίο περιλαμβάνει ένα πλήθος μνημείων της κλασικής περιόδου (με σημαντικότερα αυτά του αρχαιολογικού τριπόλου: Αρχαία Ολυμπία – Αρχαία Ήλις – Επικούρειος Απόλλων), αλλά και νεότερων χρόνων, (δ) τα τοπία της φύσης και τις περιοχές έντονου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος, (ε) τις δυνατότητες ανάπτυξης θερμαλιστικού τουρισμού υψηλής ποιότητας, (στ) τους παραδοσιακούς ορεινούς οικισμούς, (ζ) τα δύο σημαντικά λιμάνια της περιοχής, τα οποία εντάσσονται στην ευρωπαϊκή λίστα λιμένων και λειτουργούν συμπληρωματικά ως πύλες κρουαζιέρας και επικοινωνίας με Ζάκυνθο – Κεφαλονιά, (η) την πρόσβαση σε τέσσερα αεροδρόμια (Άραξος, Καλαμάτα, Ανδραβίδα, Επιτάλιο), εκ των οποίων τα τρία πρώτα ενεργά και τα δύο πρώτα διεθνή, (θ) τη γεωγραφική εγγύτητα και τα οφέλη αλληλεπίδρασης με δύο μεγάλες πόλεις (Πάτρα, Καλαμάτα) και την ύπαρξη σημαντικών επώνυμων αγροτικών προϊόντων (φράουλα, σταφίδα, αυγοτάραχο Κοτυχίου, επιτραπέζια ελιά, λαχανικά για τουρσί, κλπ.).

Αρχαία Ολυμπία

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Αρχαίας Ολυμπίας σχετίζονται με το γεγονός ότι φιλοξενεί ένα παγκοσμίου φήμης αρχαιολογικό μνημείο, το οποίο αποτελεί το λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων και των παγκοσμίου εμβέλειας σύμβολων της εκεχειρίας και της ειρηνικής συνύπαρξης. Η Αρχαία Ολυμπία έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει το brand name της, διαμορφώνοντας μια συνολική στρατηγική έξυπνης και πράσινης τοπικής ανάπτυξης, η οποία θα δημιουργεί υπηρεσίες και προϊόντα ποιότητας, αξίες και φήμη σε τοπική, περιφερειακή και παγκόσμια κλίμακα.

Αδυναμίες και ελλείψεις

Ηλεία

Με βάση την ανάλυση, οι αδυναμίες και τα προβλήματα της Ηλείας, οι οποίες διαμορφώνουν το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης και ευημερίας, σχετίζονται με: (α) την έλλειψη σημαντικών μεταφορικών υποδομών οι οποίες να συνδέουν την περιοχή στον άξονα Βορρά-Νότου με την Αχαΐα και τη Μεσσηνία, και στον άξονα Ανατολή-Δύση με την Αρκαδία και μέσω αυτών των αξόνων με την Πελοπόννησο και το υπόλοιπο εθνικό δίκτυο, (β) την έλλειψη ενός σύγχρονου και επικαιροποιημένου χωροταξικού και πολεοδομικού πλαισίου το οποίο να προσδιορίζει με ρεαλισμό αλλά και ασφάλεια για την προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης και δραστηριότητες στις περιοχές περιβαλλοντικής προστασίας, όπως οι περιοχές Natura και τις διαβαθμίσεις στις ευρύτερες περιοχές επιρροής, (γ) τις ελλείψεις περιβαλλοντικών και αστικών υποδομών για την προστασία του περιβάλλοντος από τα αστικά απόβλητα, αλλά κυρίως από τα απόβλητα της γεωργικής παραγωγής (φυτοφάρμακα και λιπάσματα), τα οποία ρυπαίνουν μέσω των ποταμών και χειμάρρων το θαλάσσιο περιβάλλον και απειλούν τη βιοποικιλότητα, αλλά και το ανθρωπογενές περιβάλλον, (δ) τις ελλείψεις αγροτικών υποδομών, (ε) τις αδυναμίες στην παραγωγική συγκρότηση της τοπικής οικονομίας με κύριες την έλλειψη της μεταποίησης από

την τοπική παραγωγική βάση, τις καλλιέργειες χαμηλής προστιθέμενης αξίας στον πρωτογενή τομέα και τη χαμηλή παραγωγικότητα του τουρισμού, (στ) το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο και την έλλειψη επιχειρηματικών υποδομών, με συνέπεια την περιορισμένη εξωστρέφεια και τη χαμηλή παραγωγικότητα εργασίας, αλλά και την περιορισμένη καινοτομία σε προϊόντα και μεθόδους παραγωγής ή καλλιέργειας, (ζ) τις αδυναμίες στην εξειδίκευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, ιδίως στους δυναμικούς κλάδους του τουρισμού και της γεωργίας ακριβείας, (η) την ανάγκη καλύτερης ανάδειξης, σύνδεσης και αξιοποίησης των αρχαιολογικών χώρων της περιοχής, (θ) τη σχετικά αργή απορροφητικότητα των αναπτυξιακών πόρων του ΕΣΠΑ, (ι) το κατακερματισμένο σύστημα υγείας με ελλείψεις σε προσωπικό και υποδομές, το οποίο δεν προσφέρει τις υπηρεσίες που απαιτούνται για τη στήριξη του μόνιμου πληθυσμού και των τουριστικών ροών, (κ) την πληθυσμιακή συρρίκνωση, η οποία είναι συνεχής τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες, και τη δημογραφική γήρανση η οποία απειλεί κυρίως την αγροτική παραγωγή και τις ημιορεινές και ορεινές περιοχές, (λ) ελλείμματα επάρκειας και ποιότητας σε τουριστικές υποδομές (ξενοδοχεία, αθλητικές εγκαταστάσεις κλπ., (μ) την έλλειψη αξιοποίησης των περιοχών Natura με ειδικές μορφές περιβαλλοντικού τουρισμού, (ν) την έλλειψη συνολικά υποδομών για εναλλακτικό τουρισμό (αθλητικό, συνεδριακό, εκθεσιακό, πολιτιστικό), (ξ) την περιορισμένη συνεργασία και δικτύωση μεταξύ των τομέων του τουρισμού και του πολιτισμού και (ο) την περιορισμένη διαφοροποίηση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών προς όλους τους τουρίστες (με την επικράτηση είτε του μαζικού, είτε του διερχόμενου τουρισμού).

Αρχαία Ολυμπία

Οι μέχρι τώρα σημαντικές παρεμβάσεις στην Αρχαία Ολυμπία δεν έχουν καταφέρει ακόμη να μετατρέψουν την ύπαρξη ενός παγκοσμίου εμβέλειας αρχαιολογικού και πολιτιστικού πόρου που συνδέεται με το ειδικό βάρος και τη διεθνή ακτινοβολία των Ολυμπιακών Αγώνων σε προστιθέμενη αξία για την περιοχή. Επίσης, δεν έχουν καταφέρει ακόμη να μετατρέψουν την υφιστάμενη επισκεψιμότητα των αρχαιολογικών μνημείων σε σημαντική προστιθέμενη αξία για την περιοχή, καθώς μεγάλο μέρος των τουριστικών ροών είναι διερχόμενο. Οι αδυναμίες και τα προβλήματα της Αρχαίας Ολυμπίας συσχετίζονται: (α) με την περιορισμένη συνδεσιμότητα της περιοχής με τους εθνικούς οδικούς άξονες, αλλά και το οδικό δίκτυο της Πελοποννήσου, (β) την αδυναμία διαχείρισης με τις υφιστάμενες δυνατότητες του παγκοσμίου εμβέλειας brand name της περιοχής και την ενίσχυση της επισκεψιμότητας, (γ) την έλλειψη διαμορφωμένων και ελκυστικών εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων για την καλύτερη αξιοποίηση του διερχόμενου τουρισμού και την προσέλκυση τουρισμού βραχυχρόνιας και μακροχρόνιας διαμονής, (δ) την έντονη διαφοροποίηση σε ποιότητα και ελκυστικότητα του τοπικού τουριστικού κεφαλαίου, το οποίο περιλαμβάνει τον ξενοδοχειακό εξοπλισμό και την εστίαση, (ε) τη χαμηλή αισθητική του οικιστικού πλέγματος της Αρχαίας Ολυμπίας σε σχέση με τις προσδοκίες των επισκεπτών αλλά και σε σχέση με τις απαιτήσεις που παράγει η γειτνίαση σε έναν κορυφαίο αρχαιολογικό χώρο διεθνούς εμβέλειας, (στ) τις ελλείψεις σε αστικές και πολιτιστικές υποδομές, (ζ) την ελλιπή στελέχωση του Δήμου με επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό για την καλύτερη αξιοποίηση των διαθέσιμων αναπτυξιακών πόρων και την πιο αποτελεσματική υλοποίηση των αναπτυξιακών πολιτικών και (η) τις αρνητικές επιπτώσεις στο τοπίο και την παραγωγή από τις πυρκαγιές.

Ευκαιρίες

Η περίοδος που διανύουμε χαρακτηρίζεται από σημαντικές ευκαιρίες, οι οποίες, αν αξιοποιηθούν, θα συμβάλουν αποφασιστικά στη δραστική βελτίωση του επιπέδου ανάπτυξης και ευημερίας της περιοχής. Οι ευκαιρίες αυτές περιλαμβάνουν το μεγάλο ύψος των αναπτυξιακών πόρων οι οποίοι είναι διαθέσιμοι στα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ, τις δράσεις του Ταμείου Ανάκαμψης, του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης και του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης και οι οποίοι ξεπερνούν αθροιστικά τα €70 δισ. για την

τρέχουσα δεκαετία σε εθνικό επίπεδο. Μια δεύτερη σημαντική ευκαιρία είναι ότι ο προσανατολισμός των αναπτυξιακών πολιτικών αναγνωρίζει πλέον τη σημασία του πολιτισμού και του τουρισμού στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη. Μια τρίτη ευκαιρία που προκύπτει για την τοπική οικονομία είναι η εξάπλωση των τεχνολογιών πληροφορικής με εφαρμογές οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ενίσχυση της παραγωγικότητας κρίσιμων τοπικών κλάδων, όπως η γεωργία (π.χ. γεωργία ακριβείας), ο τουρισμός (π.χ. προβολή) και οι δημόσιες υπηρεσίες προς τους πολίτες. Σημαντική ευκαιρία αποτελούν ασφαλώς και οι προβλεπόμενες μεταφορικές υποδομές, οι οποίες βασίζονται στον σχεδιασμό εθνικού επιπέδου (διευρωπαϊκά δίκτυα), αλλά και περιφερειακού επιπέδου (Περιφερειακό Χωροταξικό ΔΕ) και τις προτεινόμενες σε αυτό βελτιώσεις και επεκτάσεις στους πρωτεύοντες και δευτερεύοντες ενδοπεριφερειακούς άξονες.

Άλλες ευκαιρίες για την περιοχή αποτελούν επίσης η έναρξη του έργου κατασκευής δικτύου φυσικού αερίου που θα φτάνει αρχικά στον Πύργο και μεσοπρόθεσμα θα καλύψει και τις άλλες περιοχές, η περαιτέρω ανάπτυξη και αξιοποίηση των καθιερωμένων Φεστιβάλ Αρχαίας Ολυμπίας και Αρχαίας Ήλιδος, το μοναδικό παγκόσμιο γεγονός της τελετής της Αφής της Ολυμπιακής Φλόγας, η ελκυστικότητα της περιοχής για την ανάπτυξη τουρισμού τρίτης ηλικίας και εναλλακτικού τουρισμού (αθλητικού - συνεδριακού - εκθεσιακού), η αξιοποίηση του υδατοδρομίου στην Κυλλήνη για προσέλκυση τουριστών από τα νησιά του Ιονίου, αλλά και άλλους σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς (Αττική, Αργολίδα, Κυκλάδες), η ευφορία του εδάφους και η δυνατότητα αξιοποίησης νέων σύγχρονων καλλιεργειών (ελαιούχοι και ενεργειακοί σπόροι, βιομηχανική κάνναβη), η κλιματολογικά εφικτή επέκταση της τουριστικής περιόδου (η οποία όμως απαιτεί τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος για να συνδυαστεί με την προσέλκυση τουριστών υψηλότερου εισοδήματος), και ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος, ο οποίος προβλέπει για την Ηλεία επιδοτήσεις μέχρι 70%.

Επιπλέον, με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο εκπόνησης Ειδικού Πολεοδομικού Σχεδίου για το θαλάσσιο μέτωπο της Ηλείας (έχει ενταχθεί για χρηματοδότηση στο ΤΑΑ), το οποίο θα προσδιορίσει με σαφήνεια τις χρήσεις γης σε περιοχές οι οποίες γειτνιάζουν με ζώνες Natura, αποτελεί σημαντική ευκαιρία η ολοκλήρωση σε σύντομο διάστημα των Ειδικών Χωροταξικών Πλαισίων για τον Τουρισμό, τις ΑΠΕ και τη Βιομηχανία, καθώς και η πρόβλεψη χρηματοδότησης έργων αστικών αναπλάσεων από το Ταμείο Ανάκαμψης και το Πράσινο Ταμείο.

Τέλος, μια σημαντική ευκαιρία είναι η δυνατότητα που παρέχει το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για τη δημιουργία μιας τοπικής αναπτυξιακής δομής, η οποία να διαθέτει κλίμακα, επιστημονική στελέχωση και αποτελεσματικότητα και η οποία θα αναλάβει την υλοποίηση αυτού του σχεδίου ανάπτυξης και τη διαχείριση και αξιοποίηση του παγκόσμιου brand name της περιοχής με ευφυή και σύγχρονο τρόπο, συνδέοντας τη φήμη του ονόματος με τοπικές παραγωγικές αλυσίδες αξίας υψηλής ποιότητας και την παγκόσμια κοινότητα.

Πρέπει να τονιστεί, τέλος, ότι η ευρεία συμμετοχή στη διαβούλευση, η αποδοχή και η συναίνεση για την υλοποίηση του παρόντος αναπτυξιακού σχεδίου της διαΝΕΟσις διευκολύνει τον αναπτυξιακό σχεδιασμό και συμβάλλει στην καλύτερη και έγκαιρη αξιοποίηση των πολλών ευκαιριών που παρουσιάζονται στην περιοχή.

Απειλές

Οι περισσότερες απειλές για την περιοχή της Ηλείας και της Αρχαίας Ολυμπίας είναι εξωγενείς, όπως η ενεργειακή κρίση, ο σεισμοί, οι πυρκαγιές, οι καιρικές συνθήκες για τη γεωργική παραγωγή ή ένας νέος κύκλος πανδημίας και αφορούν το σύνολο της χώρας.

Απειλές σε τοπικό επίπεδο μπορούν να προκύψουν από την αδυναμία αποτελεσματικής διακυβέρνησης ανάμεσα στα επίπεδα διοίκησης και τη συνεχιζόμενη ρύπανση των ακτών, την άναρχη δόμηση αλλά και την αδυναμία αποτελεσματικής συνεργασίας και κοινού βηματισμού σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Η έρευνα της διαΝΕΟσις για την παραγωγική ανασυγκρότηση της Ηλείας θα δημοσιευθεί στο πρώτο μισό του 2023.